

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ**

**КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ**

КУРСОВА РОБОТА
на тему:
**«БЮРОКРАТІЯ І БЮРОКРАТИЗМ У ДЕРЖАВНОМУ
УПРАВЛІННІ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВІТЧИЗНЯНА
СПЕЦИФІКА»**

Студентки 3 курсу АПУА з групи
Спеціальності 281 Публічне управління та
адміністрування
Карпенко Олександри Вікторівни

Науковий керівник:
Заболотна Н.М.

Розширена шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА БЮРОКРАТІЇ І БЮРОКРАТИЗМУ ЯК СУСПІЛЬНИХ ЯВИЩ	6
1.1. Витоки поняття «бюрократія», його зміст та риси.....	6
1.2. Сутність та різновиди бюрократизму.....	10
1.3. Співвідношення бюрократії та бюрократизму: їх схожості та відмінності.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРОЯВІВ БЮРОКРАТІЇ І БЮРОКРАТИЗМУ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	16
2.1. Світові тенденції прояву бюрократії і бюрократизму у державному управлінні.....	16
2.2. Вплив бюрократії і бюрократизму на формування державного апарату в Україні.....	19
2.3. Основні напрямки та механізми подолання негативних аспектів бюрократизму.....	24
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32

ВСТУП

Актуальність теми курсової роботи. Проблема бюрократії та бюрократизму у сфері державного управління є актуальною як на міжнародному рівні, так і в Україні. Світові тенденції в цій сфері передбачають постійне зростання чисельності чиновницького апарату, бюрократизації адміністративних процедур, їх ускладнення та недостатню прозорість у процесі ухвалення рішень. У вітчизняних умовах ці тенденції посилюються через історичні, культурні та політичні чинники.

Недостатня ефективність державного управління, велика кількість процедур та нормативів, бюрократичні бар'єри і корупція є серйозними викликами для розвитку країни. Разом з тим, забезпечення ефективного та прозорого державного управління є ключовим завданням у процесі розвитку будь-якого суспільства та підвищення довіри громадян до владних структур, зокрема, шляхом подолання бюрократичних тенденцій, що свідчить про актуальність теми курсової роботи.

Бюрократія – це спосіб адміністративної організації, побудований на формальних засадах, а бюрократизм – сукупність властивостей та принципів, що визначають бюрократично організовану управлінську систему, характерними рисами якої є надмірна ускладненість, нескінченний документообіг, розгалуженість апарату та формальність тощо.

Якщо бюрократія слугує на позначення певної організації, системи роботи апарату управління, то бюрократизм застосовується як негативна властивість бюрократії, як групова монополія керівників на функції управління та засоби влади.

Тобто, якщо позитивний бік бюрократії включає: підпорядкування її членів тільки владі; існування чітко встановленої ієрархії посад; наявність належної компетенції чиновників; здійснення ними управлінської діяльності на основі призначення та в силу контракту; заборону на присвоєння посадовцем як доходів, пов'язаних із посадовим становищем, так і самої посади, засобів управління; існування контролю та суворої службової дисципліни щодо чиновників та ін. То, відповідно, негативний бік бюрократії полягає в ірраціональності, яку слід вважати бюрократизмом.

Ступінь висвітлення проблеми курсової роботи у літературі. Науково-теоретичною основою дослідження стали наукові праці українських вчених, присвячені виявленню світових тенденцій та вітчизняної специфіки бюрократії і бюрократизму у державному управлінні: О. Андреєва [1], Н. Грабар [2;3], О. Грибко [4], С. Зубко [5], Х. Козій [7], О. Я. Лазор [8], О. Д. Лазор [9], О. Лисенко [10], Л. Литвинової [11], А. Орехової [12], С. Плотніченко [14], Г. Редькіної [15], А. Сіцінського [16], Д. Юнусова [19], Л. Яковлевої [20] та ін.

Незважаючи на значний обсяг існуючих наукових досліджень щодо бюрократії і бюрократизму у державному управлінні, виявлення світових тенденцій цих явищ потребує системного підходу, що обумовило обрання нами теми курсової роботи: **«Бюрократія і бюрократизм у державному управлінні: світові тенденції та вітчизняна специфіка».**

Мета дослідження – виявити світові тенденції та вітчизняну специфіку бюрократії і бюрократизму у державному управлінні на основі розкриття теоретичної та аналітичної складових цього процесу.

Для досягнення мети визначені такі **завдання:**

1. Дослідити витоки поняття «бюрократія», його зміст та риси.
2. Вивчити сутність та охарактеризувати різновиди бюрократизму.
3. Навести співвідношення бюрократії та бюрократизму: їх схожості та відмінності.
4. Проаналізувати світові тенденції прояву бюрократії і бюрократизму у державному управлінні.
5. Дослідити вплив бюрократії і бюрократизму на формування державного апарату в Україні.
6. Запропонувати основні напрямки та механізми подолання негативних аспектів бюрократизму.

Об'єктом дослідження є бюрократія і бюрократизм як суспільні явища державного управління.

Предметом дослідження є бюрократія і бюрократизм у державному управлінні: світові тенденції та вітчизняна специфіка.

Під час написання курсової роботи використовувались загальнонаукові та спеціальні **методи дослідження**.

Серед загальнонаукових методів у нашому дослідженні застосовано методи аналізу, синтезу, узагальнення, абстрагування, індукції та дедукції.

У курсовій роботі ми використали конкретно-наукові методи, такі як порівняльно-правовий метод і метод аналізу нормативних актів.

Щодо спеціальних методів дослідження, ми використали системний аналіз.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел (20 найменувань), Загальний обсяг роботи 34 сторінки.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження з виявлення світових тенденцій та вітчизняної специфіки бюрократії і бюрократизму у державному управлінні можна зробити такі висновки.

1. Бюрократія – це система, яка базується на спеціальному чиновницькому апараті, який покликаний здійснювати державне управління. Це поняття часто має негативне забарвлення і асоціюється з паперовою бюрократією, неефективністю управління та затягуванням адміністративних процесів. Основні риси бюрократії включають ієрархічну структуру апарату державного управління, підпорядкування працівників, спеціалізацію та поділ за функціями, систему процедур та правил, кар'єрний розвиток на основі вмінь і досвіду, оцінку продуктивності праці за обсягом роботи, регламентованість комунікацій та визначені цілі державного чи організаційного утворення.

2. Бюрократизм – це система суспільних відносин, в якій частина адміністративних працівників, які вважають себе «ефективними» менеджерами, намагаються у різних формах здійснити узурпацію матеріальних та духовних благ, що належать народу. Сутність бюрократизму полягає в зловживанні працівниками апарату державного управління службовим становищем та системою влади. Бюрократизм виникає там, де інтереси керівництва суперечать дійсним потребам індивідів та громадян, де посада стає інструментом пригнічення та збагачення. Це спотворена діяльність працівників апарату державного управління, яка захищає їх власні групові та індивідуальні інтереси на шкоду суспільству.

3. Навівши співвідношення бюрократії та бюрократизму, варто зазначити, що бюрократія та бюрократизм мають спільні коріння як соціально-політичні явища. Однак, бюрократизм є характеристикою бюрократії, будучи своєрідним атрибутом або додатковою ознакою цієї форми адміністративної організації держави. Він має негативний характер та негативно сприймається громадянами, що призводить до зниження авторитету бюрократії загалом. Якщо бюрократія відображає певну організаційну структуру та робочі процеси управління, то бюрократизм описується

як негативний аспект бюрократії, проявляючи себе у формі групової монополії керівників на функції управління та засоби влади.

4. Світові тенденції у проявах бюрократії та бюрократизму у державному управлінні включають стрімке впровадження цифрових технологій та електронного урядування для спрощення адміністративних процедур та зменшення бюрократичних бар'єрів. Зростає значення відкритості та прозорості управління, що призводить до нарощування громадського контролю над діяльністю державних структур. Також спостерігається тенденція до децентралізації влади та збільшення впливу місцевих урядів для більш ефективного вирішення місцевих проблем.

5. Бюрократія та бюрократизм в Україні мають значний вплив на формування державного апарату. Велика кількість бюрократичних процедур ускладнює роботу державних органів та сповільнює прийняття рішень. Крім того, бюрократизм в Україні породжує небачену досі корупцію, яка є руйнівною для держави, особливо, на тлі триваючої війни, та недовіри до управління через недостатню прозорість та відкритість адміністративних процесів. Віддаленість влади, яка намагається узурпувати державні повноваження, від громадян також посилює відчуття недовіри до державного апарату, загалом.

6. Як ми виявили, для подолання негативних аспектів бюрократизму важливе значення мають такі заходи: по-перше, розвиток самоврядних засад у суспільстві; по-друге, виявлення, узгодження та реалізація інтересів основних соціальних груп суспільства, а не лише привілейованих; по-третє, переважно конкурсний відбір та просування державних службовців; по-четверте, атестація державних службовців незалежними комісіями; по-п'яте, боротьба з корупцією у державному апараті; по-шосте, формування нової культури взаємовідносин між владою та суспільством; по-сьоме, розвиток інститутів громадянського суспільства; по-восьме, формування соціально-правової держави.

Наразі, ключовим напрямком «боротьби» з бюрократизмом є формування ефективної системи соціального контролю над діями керуючої системи, результатом якого є створення реального механізму дебюрократизації управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев О. М. Корупційні трансакційні витрати та ефективність антикорупційної політики : Array. Інтернет–конференції ХНУМГ ім. ОМ Бекетова. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/65068/1/2022%20каф%20екон%20теорії-201-203.pdf> (дата звернення: 10.04.2024.)
2. Грабар Н. С. Світові практики протидії бюрократизму : досвід для України. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць*. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр». 2017. № 2 (52). С. 185–195.
3. Грабар Н. С. Сучасні практики протидії бюрократизму в Західній Європі. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ»*. 2023. №1. С. 30-34.
4. Грибко О. В. Публічне управління та політика : співвідношення теоретичних понять в історичній ретроспективі. *Актуальні проблеми державного управління*. 2022. № 2 (61). С. 116–128.
5. Зубко С. В. Роль організаційної культури в державному управлінні. *XXI International Scientific and Practical Conference «Actual priorities of modern science, education and practice»*, May 31 – 03 June, 2022, Paris, France. P. 372–374.
6. Клімушин П. С., Спасібов Д. В. Концепція сервісно орієнтованої держави в контексті модернізації публічного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2 (57). С. 21–28.
7. Козій Х. Особливості подолання бюрократичних проявів в публічному управлінні на основі зарубіжного досвіду. *Публічне управління та адміністрування в умовах загрози національній безпеці України*. м. Львів, 19 квітня 2022 року. С. 111–115.
8. Лазор О. Я., Лазор О. Д. Публічне управління та адміністрування: ретроспектива деяких теоретичних аспектів. *Університетські наукові записки*. 2015. №4. С. 111–121.
9. Лазор О.Д., Лазор О.Я., Юник І.Г. Державна кадрова політика в системі публічної служби України : нормативно-правове забезпечення. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. №35. С. 61–67.

10. Лисенко О. С. Подолання бюрократії як запорука успіху впровадження електронного урядування в Україні : досвід Естонії. *Економіко-правові та управлінські аспекти розвитку суспільства : матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (01 листопада 2019, Дніпро) : у 2 ч. Ч 2. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2019. С. 34–36.
11. Литвинова Л. В. Феномен бюрократичної культури : виклики в умовах формування соціально-орієнтованої культури публічного управління в Україні. *Теорія та практика публічної служби : матеріали наук.-практ. конф.*, Дніпро, 25 вересня 2020 р. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020. С.115-116.
12. Орехова А. О., Жевелева І. С. Трансформація бюрократичної системи України у контексті забезпечення інформаційної безпеки держави. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави : зб. матер. всеукр. наук.-практ. конференції*. Київ : Нац. акад. СБУ. 2023. С. 395–398.
13. Основи публічного управління та адміністрування : навчально-методичний посібник для вивчення дисц. здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання, спец. 281 «Публічне управління та адміністрування»; Держ. біотехнол. ун-т ; авт.-уклад. О. О. Гуторова. Харків : б. в., 2024. 215 с.
14. Плотніченко С. Р. Проблеми сумісності : бюрократія, корупція. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу : матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 22-23 березня 2023 р. Ч. 1. Львів: ЛНУП. 2023. С. 91–93.
15. Редькіна Г. М. Бюрократія та її вплив на функціонування політичної системи суспільства. *Розвиток основних напрямів соціогуманітарних наук : збірник матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*, м. Кам'янське, 1 – 2 червня 2023 р. Кам'янське, 2023. С. 373–379.
16. Сіцінський А. Історична наукова думка щодо сутності управлінської діяльності в органах державної влади. URL: http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/5741/1/vamcudu_2009_1_6.pdf (дата звернення: 10.04.2024.)

17. Тупіков В. Націогенез українського етносу в сучасності : відголоски минулого через призму століть. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. 2023. Вип. 5 (71). С. 100–108.
18. Череп А. В. Людинократія як чинник удосконалення управління людськими ресурсами в організаціях. *Humanities Studies*. 2022. №10 (87). С. 134-141.
19. Юнусов Д. А. Подолання бюрократизму в соціально-економічному розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів»*, м. Івано-Франківськ. 2022 р. С. 230–235.
20. Яковлева Л. І. Інституціональна теорія : у пошуках рецепту легітимності публічної влади. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. Вип. 36. С. 147–152.